

Självständigt arbete i krigsvetenskap, 15 hp

<i>Författare</i> Kd Jim Strid	<i>Program</i> OP 07-10
<i>Handledare</i> Fil.dr Håkan Gunneriusson	
	<i>Beteckning</i>
<p style="text-align: center;">Sovjetiska blockeringsoperationer i modern kontext</p> <p>1979 till 1989 pågick en sovjetisk militär insats i Afghanistan vars syfte var att bedriva upprorsbekämpning för att stödja den afghanska marionettregeringen. Efter 9/11 2001 blev Afghanistan återigen ett insatsområde för en amerikanskledd koalition vars syfte var att störta talibanerna och sätta en ny regering till makten. Som en följd av detta genomfördes flera markoperationer för att rensa upp de sista talibanska fästena. En av dessa operationer var Operation Anaconda. Men fanns och finns det fortfarande erfarenheter som från Sovjets insatser som kunde haft en effekt på denna operation samt liknande operationer?</p> <p>Syftet med denna uppsats är att utgå från de sovjetiska operationer Afghanistan 1979-1989 och påvisa framgångsfaktorer som kan användas på markoperationer inom ramen för upprorsbekämpning.</p> <p>Uppsatsen slutsatser pekar på att det finns framgångsfaktorer att dra av de sovjetiska erfarenheterna i områdena: Indirekt eld, den afghanska terrängen och lokalt understödjande förband, ledning, operationssäkerhet och principen för överraskning.</p> <p>Nyckelord: Sovjet, Afghanistan 1979-1989, Blockeringsoperationer, Operation Anaconda, Framgångsfaktorer</p>	

Soviet block and search operations in a modern context

Between 1979 and 1989 there was an ongoing soviet military intervention which purpose was to battle insurgents in favour of the, by the Soviets, supported puppet government.

After 9/11 2001 Afghanistan was once again a stage, bur for an American led coalition which purpose was to over throw the Taliban regime and install a new government. Because of this, several ground operations were conducted to clear out the last of the Taliban remnants. One of these operations was Operation Anaconda. But were there any experiences from the soviets operations that could have an effect on this and other operations?

The purpose of this essay is to start from Soviet operations from 1979-1989 in Afghanistan and point out criteria's of success that could be used on ground based operations within the context of counterinsurgency.

The result of the essay points out that there is criteria's of success to be found in the experiences from the Soviets operations in the fields of: Artillery, Afghan terrain and local supportive units, command and control, operational security and the principle of surprise.

Key words: Soviet, Afghanistan 1979-1989, Block- and search operations, Operation Anaconda, Criteria of success.

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
1.1 Bakgrund.....	4
1.2 Problemformulering.....	4
1.3. Syfte och frågeställningar	5
1.4. Metod.....	5
1.4.1 Förförståelse	5
1.4.2 Vetenskapligt förhållningssätt.....	5
1.4.3 Arbetsmetod	6
1.4.4 Datainsamling.....	7
1.4.5 Metodkritik.....	8
1.4.6 Reliabilitet & Validitet.....	8
1.5. Avgränsningar	9
1.6. Tidigare forskning	10
1.7. Disposition	11
1.8. Teori.....	11
1.8.1 Operationer.....	11
1.8.2 Operation Anacondas principer och blockeringsoperationer.....	12
1.8.3 Framgångsfaktorer.....	12
1.9. Källor, källkritik	14
2. Empiri – Sovjetiska blockeringsoperationer	15
2.1 Luftburen bataljon genomsöker byn Sherkhankhel.....	15
2.2 Blockeringsoperation mot en gerillastyrka i Kunarprovinsen	16
2.3. Sveg genom Tal'khana	17
2.4. Blockering och svep i Vardujdalen.....	18
2.5. Sveg genom Ishkamesh.....	19
3. Resultat	22
3.1. Sovjetiska erfarenheter.....	22
3.1.1. Överraskning	22
3.1.2. Handlingsfrihet och reserver	22
3.1.3. Spaning.....	22
3.1.4 Handlingsfrihet för underställda.....	23
3.1.5. Förmåga till ledning.....	23
3.1.6. Operationssäkerhet.....	23
3.1.7 Helikoptrar	24
3.1.8. Indirekt eld	24
3.2. Applicerbarhet på en modern operation med genomförande som Operation Anaconda...24	
3.2.1. Överraskning	24
3.1.2. Handlingsfrihet och reserver	25
3.2.3. Spaning.....	25
3.2.4 Handlingsfrihet för underställda.....	25
3.2.5. Förmåga till ledning.....	25
3.1.6. Operationssäkerhet.....	26
3.2.7. Indirekt eld	26
4. Slutdiskussion.....	26
4.1. Förslag på ny forskning	28
4.2. Sammanfattning.....	28
5. Referenser	30

1. Inledning

I detta kapitel presenteras inledningsvis uppsatsens bakgrund och problemställning samt syftet och de resulterade frågeställningarna. Därefter fortsätter kapitlet med en redogörelse om den metod, inkluderat metodkritik, som nyttjats vid besvarande av frågeställningarna. Slutligen redogörs för den teoretiska bakgrunden och de källor som nyttjats.

1.1 Bakgrund

Afghanistan, landet som ingen makt erövrat sedan Ghengis Khans mongoler är idag centrum för en stor insats från västvärlden. Inledningsvis genom USA:s krig mot terrorism under *Operation Enduring Freedom*,¹ och något senare även NATO:s bidrag i form av ISAF² som är inbjudna av den nuvarande valda Afghanska regeringen. Sent på 70-talet (1979), om än i annan form och motiv, var sovjetiska styrkor involverade i ett tio års lång konflikt och upprorsbekämpning för att stödja den installerade marionettregeringen.³

Dessa två konflikters karaktär med lite drygt två decennier emellan, är likartade. Dock med undantaget att USA under Sovjets tid understödde mujahedinerna med krigsmateriell.⁴ Men terrängen, motståndaren och dennes metoder är i princip den samma.

Tjugohundratvå genomförde USA och dess allierade en stor operation i östra Afghanistan i en dal som användes för gruppering av Al Qaida. Operationens syfte var att slå en att de kvarvarande resterna av talibanregimen och fick namnet *Operation Anaconda*.⁵

1.2 Problemformulering

Operation Anaconda ansågs av den amerikanska regeringen vara mycket lyckad. Dock menade man på lägre nivåer, framförallt bland officerare från amerikanska allierade att operationen misslyckats. Fienden kunde inte anses slagen utan lyckades undkomma för att omgruppera och sedan komma tillbaka i ett senare skede.⁶

Under 80-talet genomförde Sovjet en ockupation av Afghanistan som följdes av drygt tio år av upprorsbekämpning. Under ockupationen genomfördes även en rad olika operationer som syftade till att slå de mujaheddiner som motsatte sig den sovjetiskt stödda afghanska centralmakten i Kabul.⁷

Afghanistan är sig likt än idag; terrängen, motståndaren och dess stridsteknik och taktik är väl prövad mot stormakters reguljära styrkor (Sovjet). Men tio år av motståndsbekämpning i Afghanistan borde också generera lärdomar, taktikanpassning och framtagna framgångsfaktorer, generella som specifika. Dessa kan då vara gångbara för insatser i samma land under 2000-talet. Denna studie skall försöka se om det finns applicerbara framgångsfaktorer och lärdomar från Sovjets operationer som kan användas för en operation som den amerikanskt ledda Operation Anaconda.

¹ Håkansson 2002 sidan 71

² International Security Assistance Force

³ Reese 2000 sidan 163

⁴ Ibid. sidan 165.

⁵ Hastert 2005 sidan 11

⁶ Håkansson 2002 sidan 89.

⁷ Grau 1998 sidan xxvii-xxix

Med ett svensk perspektiv samt andra länder som genomför fredbevarande insatser, existerar konceptet att man under bestämda tidsintervall roterar personal. Överspridning mellan dessa förband som avlöses kan vara varierande, vilket kan få resultatet att man ständigt ”uppfinner hjulet på nytt”. Det vill säga att man under insatsen drar exakt samma lärdomar som föregående förband, men att lärdomarna hade kunnat överspridas redan vid rotationen och därmed ökat effektiviteten på det nytillkomna förbandet. Detta gäller även när en helt ny insats planeras och insätts i ett område som tidigare varit skådeplats för ett annats lands insats eller ockupation. Men man har valt att inte studera detta innan operationens genomförande. Ett lysande exempel på detta är följande:

”Former 345th Regiment commander Valery Vostrovin was astounded during a seminar with NATO officers he attended after the beginning of the war in Iraq. Sharing lessons learned fighting there, one NATO officer instructed the Russian participants about the importance of respecting Muslim customs during house searches. Don’t hold your rifle in attack position, he advised, or go barging into women’s quarters. Vostrovin stifled an anguished chuckle – he’d known that twenty years earlier.”⁸

1.3. Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att pröva att jämföra operationer med liknande mål, syfte och genomförande från tidigare nationers insatser för att ta del av erfarenheter från misstag, och på så sätt slippa ”uppfinna hjulet på nytt”.

Frågeställningar

- Vilka framgångsfaktorer kan frambringas utifrån de sovjetiska operationerna i Afghanistan 1979-1989?
- Vilka av de framtagna framgångsfaktorerna är applicerbara för en modern operation med samma genomförandepincip som den amerikanskledda Operation Anaconda?

1.4. Metod

I detta kapitel redogörs för den metod som uppsatsen nyttjar och tillvägagångssättet. Inledningsvis förklaras förförståelsen för mig som författare och det vetenskapliga förhållningssätt som används. Därefter förklaras den använda metoden och varför den valdes, samt styrkor och svagheter med denna. Slutligen berörs uppsatsens reliabilitet och validitet

1.4.1 Förförståelse

Författaren vill påpeka inför kommande kapitel om vetenskapligt förhållningssätt att jag har genomfört en mission i Afghanistan. Detta kan ha påverkan på min tolkningen av litteratur och källor då jag kan vara färgad av konflikten i Afghanistan. Denna förförståelse gäller områden som terräng, den afghanska befolkningen samt ISAF:s insats och verksamhet.

1.4.2 Vetenskapligt förhållningssätt

Under uppsatsens utformning från början till slut har jag valt att använda sig av en huvudsakligen hermeneutiskt förhållningssätt. Detta innebär huvudsakligen att man inte i

⁸ Fiefer, 2009 sidan 285

första hand söker att förklara hur ting förhåller sig till varandra utan att förstå detta. Det innebär också att ett mer subjektivt sätt att se på det forskningen och det material som används.⁹ Det hermeneutiska förhållningssättet innebär också att problemformuleringen inte är helt fastställd i början skrivningen av uppsatsens. Snarare ändras den över tiden då materialet läses in, handledare kommer med synpunkter och fortsatt bearbetning av materialet. Förloppet kan ses som en spiral där den första problemformuleringen ändras allt eftersom ny kunskap och inflytelser tillförs. Spiralen mitt nås då allt material sammanställs och en slutlig problemformulerings formuleras.¹⁰

Som nämnt i tidigare kapitel kan jag som författare vara färgad av tidigare erfarenheter. Detta har betydelse för sättet att se på materialet som används under arbetet och innebär att uppsatsen ständigt kommer att förändras, vilket får inverkan på t ex en analys och kommande slutsatser. Vilket dock ger möjlighet till en mer dynamisk tolkning av materialet.¹¹

Anledningen till valet av detta förhållningssätt beror på ämnet som denna uppsats är skriven inom: Krigsvetenskap. Ett mer positivistiskt förhållningssätt, och därmed objektivt, syftar till att förklara och fastställa regler för hur ting förhåller sig till varandra.¹² Detta anser jag inte är riktigt förenligt med att leta efter framgångsfaktorer i ett antal historiska fall eftersom strid är en tämligen subjektiv förekomst. Detta kan bl a ses i Försvarmaktens doktriner som inte framhåller ett antal regler som skall följas och därmed leder till framgång utan snarare principer som bör följas¹³. Det beror med andra ord helt på varderas situations utseende, vilken kan anses unik, och framförallt hur befälhavaren tolkar situationen. Befälhavarens tolkning av situationen beror då på utbildning, erfarenhet; i korthet hur denna är färgad i sinnet. Förklaringar till vad som leder till framgång respektive misslyckande blir också subjektivt, och antalet tolkningar kan bli många. Därav innehåller en doktrin principer snarare än regler,¹⁴ och därför väljs ett hermeneutiskt förhållningssätt. Jag ska tolka och finna mer principliknande framgångsfaktorer, inte regler för hur en operation skall genomföras.

Nackdelen med detta förhållningssätt är att resultatet beror på en subjektiv tolkning och inte kan sägas vara något absolut utan snarare en tolkning baserat på material och egen kunskap och inställning¹⁵.

1.4.3 Arbetsmetod

Denna uppsats kommer att nyttja en kvalitativ metod. Detta då jag kommer att försöka att tolka ett antal förlopp som utgörs av sovjetiska operationer i syfte att söka efter en eller flera faktorer, generella och specifika som kan appliceras i ett liknande fall. Följaktligen behandlas storheter och mängder snarare än förekomsten av och antal och hur ofta något återkommer. Tolknings kommer också kan heller inte presenteras som, kopplat till frågeställningen som statistik eller antal etc¹⁶.

Snarare sökes det att förstå sovjetiska operationer och operationer som operation Anaconda och hur en eller flera faktorer kan öka deras effekt. Således söker uppsatsen inte efter

⁹ Hallenberg 2008 sidan 47

¹⁰ Ejvegård 2003 sidan 23

¹¹ Ibid sidan 47

¹² Hallenberg 2008 sidan 47

¹³ Försvarmakten 2002, *Doktrin gemensamma operationer*, sidan 2.

¹⁴ Ibid. sidan 8

¹⁵ Hallenberg 2008 sidan 47-48

¹⁶ Ibid. s13

förekomsten av ord, eller företeelser i ett eller flera fall som kan omvandlas till statistik som slutsatser kan dras ur, vilket i så fall hade varit utmärkande för en kvantitativ metod.¹⁷

Därför väljs en kvalitativ metod snarare än en kvantitativ.

Kopplat till frågeställningarna som frågar efter framgångsfaktorer i operationer som Sovjet genomfört under 1979-1989 som kan appliceras på en operation som Anaconda. Behövs en undersökande arbetsmetod som kan studera sovjetiska operationer och analysera dessa för att finna generella slutsatser som kan leda till framgång i den operation som Anaconda var. Därför har metoden kvalitativ fallstudie valts.

Fallstudie syftar till att ta en liten del av ett stort förlopp och med hjälp av det eller dess enskilda fall beskriva verkligheten. Fördelen med denna metod är att inte helt förloppet måste tas upp utan den mindre delen får representera helheten.¹⁸

Kopplat till första frågeställningen kan en eller fler sovjetiska operationer studeras och låtas representera alla sovjetiska operation inom en viss operationstyp.

Nackdelen med att använda fallstudie är att resultatet, baserat på ett eller fler fall, aldrig kan representera verkligheten fullt ut. Utan tjänar mer som indicier och får först värde när fler resultat pekar på samma slutsatser.¹⁹

Inom ramen för fallstudien kommer den empiri som fallstudien behandlar att beskrivas i uppsatsen. För att beskriva empirin kommer metoden deskription att användas.

Deskription som metod fungerar så att man helt enkelt redogör och återger fakta. Deskription är rent empirisk och används för att ta fram underlag för en undersökning eller beslut.²⁰

Kopplat till uppsatsen används deskription i kapitel 2. för att beskriva ett antal sovjetiska operationer i Afghanistan i syfte att skapa underlag och en förutsättning för en analys i fallstudiens ram.

Deskription har också använts för att redogöra för de relevanta teorier i kapitel 1.8 om operationer och framgångsfaktorer som också dessa används som underlag för analysen i fallstudiens.

I och med både empirin och teorin kommer att hämtas ur redan tryckt materiel baserat på händelser i historien, är uppsatsen som helhet är en litteraturstudie.²¹

Analysen under kapitel 3. som är en del av fallstudien som baseras på den beskrivna teorin och empirin söker efter framgångsfaktorer eller indikationer på vad som skulle kunna nyttjas som sådana. I kapitel 1.9 (Teori) definieras vad som kan ses som en framgångsfaktor och vad som kan känna som en indikation på detta.

Resultatet av analysen kommer sedan att granskas huruvida det är applicerbart på en amerikanskledd operation i Afghanistan som Operation Anaconda under 2000-talet.

1.4.4 Datainsamling

För att samla in data och underlag till uppsatsen har huvudsakligen Anna Lindhs Biblioteks utbud och databaser nyttjats genom litteratursökning. Utbudet i detta bibliotek, som är förlagt inom Försvarshögskolans väggar anses som bra, likaså möjligheterna att med hjälp av

¹⁷ Ibid. sidan 12-13

¹⁸ Ejvegård 2003, sidan 33-34

¹⁹ Ibid. sidan 33-34

²⁰ Ibid. sidan 32.33

²¹ Ibid. sidan 45

bibliotekarierna ta fram både specifik, äldre som nyskrivna, och mer ovanligare skrifter inom krigsvetenskap. Huvudsakligen har bibliotekets digitala sökmotor använts genom att söka på generella nyckelord som Sovjet, Afghanistan, operationer etc. Handledare har också varit till hjälp för att hitta litteratur som varit relevant. Internet har nyttjats sparsamt och endast för att få fram tips om lämplig litteratur inom ämnet. Detta för att undvika källor med en lägre validitet.

Tidigare forskning vars nyckelord var jämförbara med denna uppsats nyttjades också genom att studera dess litteratur och källförteckning och på så sätt finna ytterligare litteratur.

1.4.5 Metodkritik

Svagheter med uppsatsen är att den endast kommer att ta hänsyn till en sorts operationer med ett visst syfte och mål, förbundet till Operation Anaconda. Detta innebär att eventuella slutsatser och indicier som framställs som framgångsfaktorer endast gäller för denna typ.

Uppsatsens betydelse för operationer med andra mål och syften blir därför mycket små.

Den valda metoden; fallstudie, är baserad på ett relativt litet antal källor och i synnerhet ett verk, framförallt påverkar detta empirin då denna i princip blir helt beroende på denna. Denna källa är dessutom ett sovjetiskt verk som översatts och vilket därför kan ses vara en andra handskälla vilket minskar dess validitet och därmed även empirin. Det relativa lilla antalet källor som används till empirin och fallstudien gör också att slutsatser i uppsatsen endast kan ses som indicier snarare än sanningar och representativt av verkligheten.

I och med att uppsatsen är en litteraturstudie finns och att det heller inga använts några riktiga förstahandskällor understryks det ytterligare att uppsatsens slutsatser endast kan ses som indicier.

Begreppet framgångsfaktorer är relativt subjektivt, vilket gör att den som då analyserar kommer att söka dessa faktorer baserat på de erfarenheter och den militära utbildning som givits under Officersprogrammet 07-10.

1.4.6 Reliabilitet & Validitet

Reliabilitet handlar om pålitlighet i den meningen att resultatet av undersökningen kan upprepas genom att använda samma metod²². Reliabiliteten i uppsatsen kan diskuteras då jag inte försäkra att all forskning och litteratur, som kan ha betydelse för resultatet, har funnits. Likaså att begreppet framgångsfaktorer har en relativt bred förklaring och baseras på situationsförståelse, vilket gör att analyser och slutsatser kan variera beroende på vem som gör analysen. Dock har det inte funnits någon forskning som talat emot uppsatsens slutsatser. Däremot om en teori som är mer precis och välkänd använts t ex grundläggande förmågor eller taktiska grundprinciper skulle uppsatsens reliabilitet kunnat höjas.

Validitet handlar om huruvida om det som avses mätas verkligen mäts dvs. pålitligheten²³. Detta genom att först definiera vilken sorts operation Anaconda var samt utveckla kriterier för denna typ. Samt en fastställning av viktiga begrepp som nyttjas för analysen, så som framgångsfaktorer, kan det sägas att uppsatsen når en tillräcklig validitet. Även om begreppet framgångsfaktor kan ses som ett väldigt vitt och brett begrepp definieras detta under Teori och minskar därigenom dess påverkan negativt på validiteten.

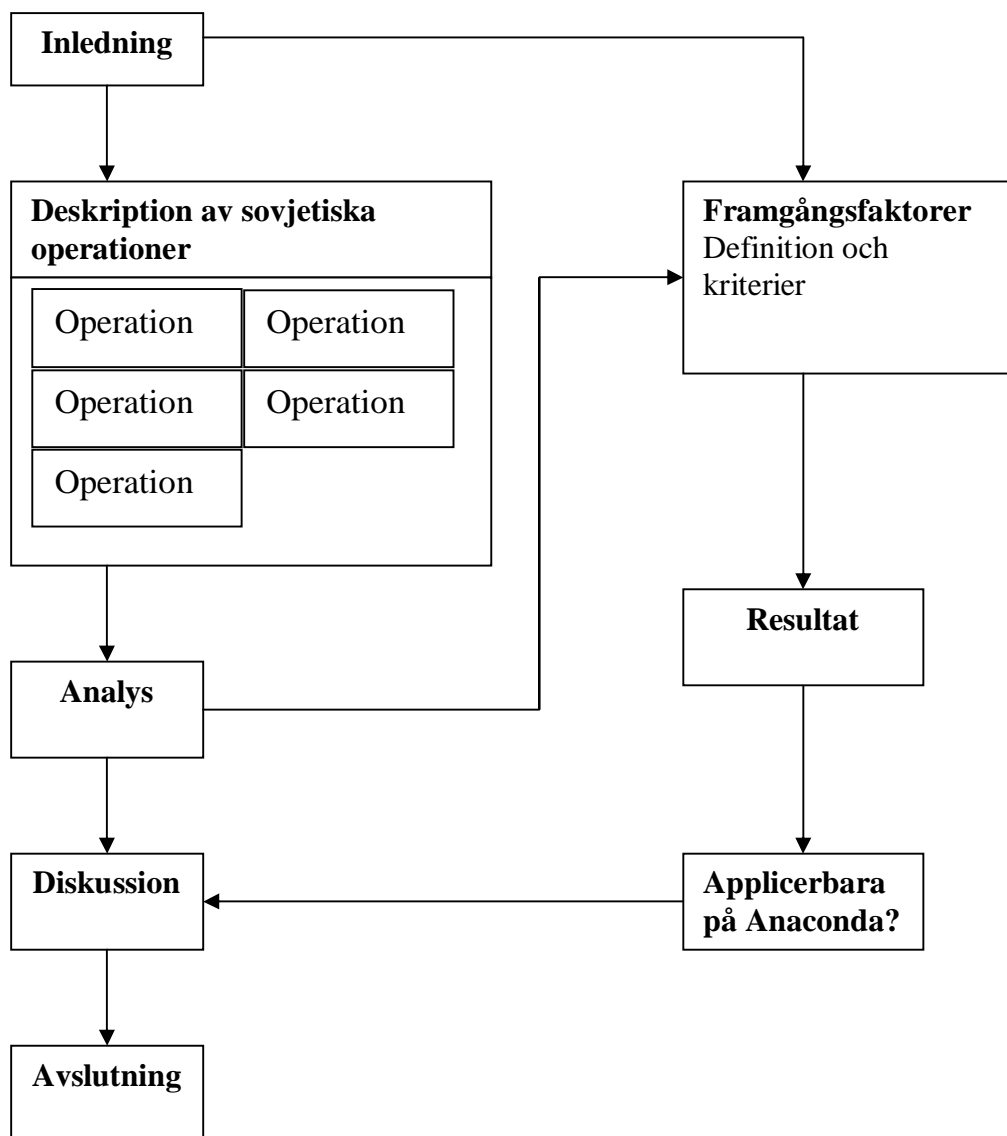
Uppsatsen bygger på litteratur i framtagning av empiri vilket gör att reliabiliteten kan ifrågasättas, detta gör att uppsatsens slutsatser endast kan ses som indikationer eller indicier inom ämnesvalet. Om fler metoder används hade en högre validitet kunnat uppnås.

²² Hallenberg 2008 sidan 72

²³ Ibid. sidan 72

1.4.6 Metodmodell

För att förtydliga strukturen och metoden för uppsatsen visas här en metodmodell. Modellen är uppbyggd som en mindmap för att underlätta läsarens förståelse av intentionen hur frågeställningen skall besvaras.

1.5. Avgränsningar

Uppsatsen kommer att behandla operationer som kan kopplas till Operation Anaconda vars syfte var att med stridande förband genom stridshandlingar slå en motståndare i östra Afghanistan²⁴. Således kommer samtliga exempel som hämtas från Sovjet endast behandla operationer med stridsuppgifter där en motståndare rent fysiskt skall besegras, detta då på en taktisk nivå. Exempel på sådana stridsuppgifter är: Slå, ta, försvara, eldöverfall, överfall och rensa²⁵.

²⁴ Håkansson 2002 sidan 71.

²⁵ Försvarsmakten 2009, *Markstridsreglemente 1;3 Orderhandbok 2009* sidan 7-26.

För att ytterligare precisera typen av operation som kommer att behandlas måste en definition göras, denna står att finna under Teorikapitlet. I och med att applicerbara framgångsfaktorer eftersöks måste operation Anaconda definieras som en sådan typ vilken de sovjetiska operationerna också måste vara i samma utsträckning. Den typ som sökes är den som kallas för blockeringsoperationer och förklaring till denna står att finnas under Teoridelen. Således kommer inga operationer som inte kan sorteras in under denna kategori eller uppfyller kriterier för detta, inte tas med eller beaktas i denna uppsats.

Alla operationer kan anses vara unika, även så Operation Anaconda. För att få fram relevanta slutsatser kommer endast operationer som har liknande mål, syfte och genomförande tas upp. I och med att uppsatsen söker framgångsfaktorer som är applicerbara på Operation Anaconda med fokus på sovjetiska operationer avser inte uppsatsen att genom deskription förklara Anaconda, utan vad som kan vara till nytta för Anaconda.

Rummets avgränsningar är tämligen tydliga. Då uppsatsen kommer att behandla operationer som genomförts i Afghanistan avgränsas rummet till Afghanistan och militära operationer.

Tiden avgränsas enligt syftet och frågeställningen till en analys av sovjetiska operationer i Afghanistan. Detta syftar på de som genomfördes under ockupationen i Afghanistan av Sovjet 1979-89. Tiden för dessa operationer är således avgränsade till detta tidsspänn. Huruvida framgångsfaktorer är applicerbara på Anaconda och liknande operationer sättes denna referens inom tid till 2002 samt nutid.

Begreppet framgångsfaktorer är mycket brett och är öppet för tolkning. För att tydliggöra detta begrepp kommer definitionen användas från en modell som jag är väl bekant med nämligen Planering under tidspress. Denna metod används av svenska Försvarsmakten vid planering för bataljon och uppåt²⁶ och kan därför sägas vara relevant för storleken på de operationer i Afghanistan som berörs i uppsatsen. Likaväl är begreppet framgångsfaktorer här satt i ett tydligt militärt sammanhang vilket ytterligare understryker denna avgränsning.

1.6. Tidigare forskning

Om den sovjetiska interventionen i Afghanistan 1979-1988 finns det mycket skrivet. Det huvudsakliga som skrivits är om den sovjetiska insatsen som helhet med syfte, mål och dess resultat på en operativ nivå. Angående stridskrafterna finns det även där litteratur innehållande beskrivningar om både de sovjetiska och mujaheddinska.

Den huvudsakliga forskningen från Operation Anaconda kretsar kring bergskrigföring, något som inte har beaktats i större utsträckning i utbildning av NATO:s expeditionära stridskrafter²⁷.

Det som finns skrivet är huvudsakligen artiklar, militära sådana, som främst kretsar kring begreppet "close air support" och flygstridskrafternas användning för att stödja marktrupperna. Här har mycket arbete och lagts för att höja dess effekt, främst då i bergsmiljö.

På C-uppsats nivå har det skrivits ett arbete från YOP 06-09 som behandlar ett liknande ämne: "Taktik vid strid i bergsterräng"²⁸ skriven av Kd Johan Karlsson. Denna uppsats är en jämförelse mellan amerikansk och sovjetisk taktik i Afghanistan med betoning på

²⁶ Försvarsmakten 2007, *Metodhandbok ledning bataljon 2007*, sidan 55-57.

²⁷ Hastert 2005

²⁸ Karlsson, 2009

bergskrigsföring. Uppsatsen baserar sig på, i sovjetiskt fall, på Lester Graus bok *The bear went over mountain*, och är skriven utifrån de 6 grundläggande förmågorna.

Slutsatserna är bl.a kopplade till den största framgångsfaktorn för respektive stormakt och dessa slutsatser berör användandet av flygunderstöd och ledningsmetod, i form av uppdragstaktik. Slutsatserna är intressanta då de är lika inom dessa områden som denna uppsats berör.

En annan uppsats på C-nivå är "Om gerillakrigsföring och misslyckade militära operationer" som är en studie på organisationsformer²⁹. Denna studie är också till stor del baserat på Graus bok som är baserad på rapporter från den ryska militärakademien. Uppsatsen i sig har kvantitativa drag och behandlar hur ett förbands organisationsform inverkar på olika sovjetiska operation i Afghanistan under 1980-talet. Slutsatser pekar på att en så kallad organisk organisationsstruktur har större möjlighet till framgång än en mekanisk. Dessa slutsatser har dock inte nämnvärt påverkar denna uppsats skrivande.

1.7. Disposition

Denna uppsats är huvudsakligen uppdelad i tre delar. Inledningsvis kommer en deskription göras på ett antal blockeringsoperationer som Sovjet genomförde under 1980-talet i Afghanistan.

Därefter genomförs en genomgående analys av de beskrivna operationerna för att ta fram generella och specifika faktorer samt huruvida de är relevanta för en operation som operation Anaconda.

Slutligen diskuteras resultatet av fallstudien i en slutdiskussion som för ett resonemang kring relevansen och betydelsen av slutsatserna. Detta följs av förslag på ny forskning och en sammanfattning.

1.8. Teori

I denna del av uppsatsen beskrivs och redogörs begrepp som kommer att användas i uppsatsen samt för den kommande analysen av empirin. Teorier som kommer behandlas är kopplat till frågeställningen, nämligen Operation Anacondas genomförande principer och framgångsfaktorer.

1.8.1 Operationer

Försvarmaktens *Doktrin för gemensamma operationer* definierar en operation enligt följande:

*"En operation är en sammanfattande benämning på militära handlingar eller genomförande av uppgifter eller övningar som, oavsett ledningsnivå, syftar till att nå ett bestämt mål inom ett område. En operation kan omfatta en eller flera åtgärder som krävs för att genomföra militär verksamhet inkluderande förflyttningar, logistik, anfall, försvar och de metoder som behövs för att uppnå uppsatta mål."*³⁰

²⁹ Holmgren, 1998.

³⁰ Försvarmakten 2005, *Doktrin för gemensamma operationer*, sidan 28

”Operationer är militära insatser av förband ur grund- eller insatsorganisationen på militärstrategisk, operativ och taktisk nivå.”³¹

1.8.2 Operation Anacondas principer och blockeringsoperationer

Operation Anaconda genomfördes genom att ett område angränsat med berg inringades genom att förband från USA och dess allierade blockerade pass och vägar ut ur regionen parallellt med bergen³². Därefter genomförde en allierad afghansk styrka ett anfall i syfte att rensa den avskurna terrängen från Al Qaida och deras anhängare. Visserligen fick amerikanska förband avlösa de afghanska förbanden men anfallet fortsatte enligt samma koncept³³.

I valet av sovjetiska operationer att studera har dessa valts så att de i planering och genomförande följer samma koncept. Det vill säga att man avskär ett område och genomför ett anfall i området för att rensa det från en motståndare som nu inte kan dra sig ur terrängen. Detta koncept är mycket likt den sorts operationer som sovjeterna benämnde blockeringsoperationer³⁴.

En blockeringsoperation kan ses som en klassisk ”hammare mot städet” offensiv, där en del av den egna styrkan intar en fast position och avskär eventuella vägar bakåt för motståndaren. Därefter anfaller en annan del av styrkan och in i den nu avskurna regionen och tar strid med motståndaren. Denna typ av operation är starkt motståndarorienterad och även om man mer eller mindre rensar en terräng, är syftet att slå motståndaren.³⁵

Således kommer de operationer som kommer studeras, beskrivas och analyseras för att ta fram framgångsfaktorer vara blockeringsoperationer.

Empirin kommer därför väljas utefter följande kriterierna för vad som kan anses vara en blockeringsoperation:

- Operationens mål är att motståndaren slås och nedkämpas inom ett område.
- Operationens genomförande omfattar två huvudsakliga moment: Ett skede där motståndaren avskärs och inneslutas, fysiskt med egna förband som blockerar eventuella omgrupperingsvägar. Eller genom flygstridskrafter som kan nedkämpa en motståndare som försöker dra sig ur området. Samt ett andra skede där övriga egna förband söker strid med motståndaren i det nu blockerade området och med eld och rörelse nedkämpar denna. I korthet genomsöker och rensar den inneslutna terrängen.³⁶
- Den totala mängden förband som deltar i operationen varierar mellan bataljon upp till regementes storlek.
- Planerad tidsåtgång för operationen är ca ett dygn upp till 10 dagar³⁷

1.8.3 Framgångsfaktorer

Detta begrepp finns att finna inom en metod som nyttjas för planering för bataljon och brigadnivå, men kan användas även på högre och lägre nivåer. Metoden kallas för *Planering under tidspress* eller PUT.³⁸

³¹ Försvarsmakten 2002, *Militärstrategisk doktrin*, sidan 103

³² Hastert 2005 sidan 15

³³ Håkansson 2002 sidan 76

³⁴ Grau 1998 sida 1

³⁵ Ibid. sida 1

³⁶ Ibid. sidan 1

³⁷ Reese 2000 sidan 166

³⁸ Försvarshögskolan 2006, *Planering under tidspress (PUT) – Metodbeskrivning 2006*, sidan 4

I korthet är den uppdelad i tre steg där medlemmarna i t ex en stab i det första steget skall förstå vad uppdraget eller uppgiften, som högre chef ställt, innebär. I detta skede tas det fram en så kallad fyrfältare innehållande slutsatser för omedelbara åtgärder, begränsningar handlingsfrihet, väsentliga behov underrättelser/information och framgångsfaktorer. Utöver detta produceras även en stabsarbetsplan och grafisk målbild.

I det andra steget innebär att man ska svar på frågan ”hur uppdraget kan lösas” genom att ta fram handlingsalternativ. Det tredje innefattar framtagandet av ett beslut och en plan för hur uppdraget skall lösas.³⁹

För att återgå till det första steget och slutsatser om framgångsfaktorer; dessa kan vara generella eller specifika. Syftet med dessa att göra klart vad som behövs för att uppnå framgång i en specifik situation. Skillnaden mellan generella och specifika är att framgångsfaktorn för de generella gäller för operationen över lag och mer översiktligt. Det är också ett sätt att från t ex bataljonschefen att poängtera för underställda chefer vilken princip som är viktig för den aktuella situationen t ex tempo och överraskning. Specifika, som då även kan härledas till en eller flera generella som tagits fram, kan gälla ett specifikt skede i genomförandet att en kritiskt punkt uppnås inom en utsatt tid.⁴⁰

Det bör även poängteras att flera framgångsfaktorer kan framkomma inför lösande av en uppgift men att de behöver prioriteras, likaså att det är och kan vara funktionsspecifika och variera mellan olika nivåer⁴¹.

För att ta fram vad som krävs för att nå framgång i en särskild situation nyttjar de som planerar sin egen förmåga grundad på erfarenhet, utbildning, intuition och analytisk förmåga. Till hjälp finns framtagna dokument så som reglementen och doktriner som framhåller mer generella framgångsfaktorer som är baserade på tidigare krigserfarenheter vilka kokats ned till principer som man bör eftersträva för att uppnå. Exempel på dessa är de taktiska grundprinciperna som lokal överlägsenhet, kraftsamling, handlingsfrihet etc. Dessa kan dock vara till mer eller mindre tillämplbara i en specifik taktisk situation vilket leder till att den eller de som planerar måste prioritera dessa samt sätta dessa i sammanhang till den uppgift som skall lösas med en given tid och tilldelade resurser.⁴²

Exempel på specifika framgångsfaktorer skulle kunna vara:

- *”Motståndarens förband är slagna” när så måste vi ha uppnått följande specifika framgångsfaktorer:*
- *”Förhindrat motståndarens utbredning i S ri genom att ta höjden...”*
- *”Avbrutit motståndarens styrketillväxt genom att förhindra hans fr över bron vid...”*
- *”Grupperat egna granatkastare så att de når...”⁴³*

För att en framgångsfaktor skall vara relevant bör den vara knuten till både tid och rum samt eget handlande med egna resurser. Dvs att den behandlar vad som skall göras, när det skall göras och var det skall göras. På så sätt kan framgångsfaktorn vägleda planeringen för att lösa ställd uppgift på bästa sätt.⁴⁴

³⁹ Försvarshögskolan 2006, *Planering under tidspress (PUT) – Metodbeskrivning 2006* sidan 5

⁴⁰ Ibid. sidan 22

⁴¹ Försvarsmakten, *Metodhandbok ledning bataljon 2007* sidan 180

⁴² Försvarshögskolan 2006, *Planering under tidspress (PUT) – Metodbeskrivning 2006* sidan 20-21

⁴³ Försvarsmakten 2007, *Metodhandbok ledning bataljon 2007* sidan 74

⁴⁴ Ibid. sidan 33

1.9. Källor. källkritik

Källan för denna del av uppsatsen består huvudsakligen av material från volymer om lågintensiva konflikter samt litteratur som används i Officersprogrammet 07-10;

Litteratur från Försvarmakten och Försvarshögskolan som används är studielitteratur för officersprogrammet 07-10. Nagl är också studielitteratur från en kurs i irreguljär krigsföring samt Ejvegårds och Hallenberg et al:s böcker i metod, och dessa anses ha god tillförlitlighet i och med att de används för att utbilda blivande officerare vid en högskola. Det man bör ha i åtanke är dock att doktriner och metodhandböcker är skrivna ur ett svenskt perspektiv, vilket gör att analyser gjorda med dessa som grund ger denna en prägel utifrån den svenska Försvarmakten synsätt på krigsföring.

Volymen *En ny medeltid?* är en sammanställning av flera fallstudier och teoretiska diskussioner som skapats i syfte att fungera som en introduktion till vad man i militärteorin kallar för lågintensiva konflikter. Fallstudien om Operation Anaconda är gjord av en forskare från Försvarshögskolan och är baserad på en stor mängd tidningsartiklar från större tidningar från USA och Storbritannien⁴⁵.

Valet att basera beskrivningen av Sovjets operationer på en källa (Grau) har svagheten att det inte kan representera verkligheten fullt ut. Detta betyder att resultaten och slutsatserna av en senare analys endast kan ses som indicier, men kan få större värde om flera arbeten görs med andra metoder som pekar åt samma håll⁴⁶.

Graus bok *The bear went over the mountain* är baserad på en bok vid namn *Combat Actions of Soviet Forces in the Republic of Afghanistan* som sammanställdes på den då sovjetiska militärakademien Frunze. Denna baseras på intervjuer med veteraner från insatsen under 1980-talet. Utefter detta analyserades och presenterades 47 stycken fall av operationer i syfte att ta tillvara lärdomar och erfarenheter av strid i bergs- och ökenmiljöer. Denna bok användes för undervisning på akademien och efter sovjetunionens upplösning kunde även västerlänningar ta del av material som denna.⁴⁷

Fördelar med att använda denna källa till uppsatsen är att varje operation redogörs av en person eller chef som faktiskt deltagit i operationen i fråga, vilket gör att själva redogörelsen har en mycket mindre grad av bearbetning.

Nackdelar med denna som källa är att i och med inte är en förstahandskälla utan är bearbetad av Frunzeakademien och senare även Grau detta till en andrahandskälla. Den innehåller redan från början transkriptionsfel, stavfel och kartor som är ritade enligt de intervjuades minnen flera år efter insatsen. Grau har därefter försökt rätta till en del av felen i efterhand och därmed har ytterligare bearbetning gjorts.

Två andra böcker som behandlar den sovjetiska verksamheten i Afghanistan 1979-1989 är Roger Reese bok; *The soviet military experience*, som behandlar den sovjetiska försvarsmaktens framväxt, utveckling och slut då Sovjet upplöstes. Den belyser den sovjetiska arméns problem och förändring kopplat till den regim som styrde Sovjet och hur arméns användes från politisk till soldatnivå.

⁴⁵ Håkansson 2002

⁴⁶ Ejvegård 2003 sidan 33

⁴⁷ Grau 1998, sidan xvii - xxiii

Det andra är Gregory Fiefers bok; *The great gamble: the soviet war in Afghanistan*, som behandlar invasionen som helhet från början till slut. Den är baserad på intervjuer av deltagare i kriget och är skriven i en berättande form⁴⁸.

Dessa böcker används i uppsatsen för att komplettera Graus bok och slutsatser dragna där ur.

En artikel som används är "Operation Anaconda: Perception meets reality in the hills of Afghanistan" ur tidskriften "Studies in Conflict & Terrorism". Den behandlar dragna erfarenheter från Operation Anaconda ur ett amerikanskt perspektiv. Framförallt beskrivs och analyseras striderna uppe i bergen och hur små enheter blev inblandade i hårda strider kring bergstopparna.

2. Empiri – Sovjetiska blockeringsoperationer

I detta kapitel kommer fem sovjetiska blockeringsoperationer att beskrivas. Dessa kommer att presenteras enligt fyra punkter. "Bakgrund"; i syfte att ge en kort och enkel beskrivning på varför operationen genomfördes.

"Mål och planering" skrivs för att ange vad målet med operationen var samt förklara ansvarig chefs planerade genomförande och vika resurser denna hade att tillgång till.

Under "Genomförande" återges förloppet under operationen samt dess utfall.

En kortare analys görs efter varje fall under vilken sovjeternas egna erfarenheter återges samt min egen analys av vad som är specifikt för det aktuella fallet.

I källan finns totalt tretton återgivningar av så kallade blockeringsoperationer. Ur dessa är ett antal valda att analyseras efter variation i tillvägagångssätt, om de är framgångsrika eller misslyckade och i den terräng det utspelar sig.

Valet av operationer som beskrivs har följt kriterierna beskrivna i kapitlet för Teori samt att de varierar i tid, i syfte att visa olika operationer allt eftersom sovjeternas insats fortsatte i tid mellan 1979-1989.

2.1 Luftburen bataljon genomsöker byn Sherkhankhel⁴⁹

Bakgrund: En gerillagrupp började under våren 1980 störa sovjetisk verksamhet i Parvan provinsen med eldöverfall och beskjutning med indirekt eld. Sovjetiska underrättelser hävdade på att det rörde sig om en styrka på cirka 40 mujaheddiner.

Mål och planering: Chefen för ett luftburet regemente fick orden att slå gerillagruppen.

Orden gavs till den 3:e bataljonen som genomförde noga förberedelser, som visiterades och kontrollerades av regementschefen. Förbandet utrustades med utrustning för tre dagars strid.

Målet givet från högre chef var att slå de 40 mujaheddinerna.

Bataljonschefens plan var att dolt framrycka till byn och där avskära byn med två kompanier och med ett tredje kompani sedan med ett svep genomsöka byn. Ett kompani hölls i reserv. Som understöd hade bataljonen fyra Mi-24 attackhelikoptrar och en artilleribataljon.

Genomförande: Bataljonen påbörjade sin framryckning från Bagram till Sherkhankhel fordonsburet på kolonn med en spaningspluton 300 m framför övriga styrkan.

Framryckningen skede längs en bred och rak väg med en lång mur eller vägg på dess vänstra sida. På höger sida fanns en kanal.

⁴⁸ Grau 1998 sidan xxi-xxiii

⁴⁹ Ibid. sidan 2-4

På vänster öppnas plötsligt eld mot kolonnen, överlevande tar skydd i kanalen och ytterliggare fientlig eld avges från norr (rakt framför) på ett avstånd på 150 m. Kolonnen gör i detta skede halt och begär understöd från Mi-24:orna och artilleriet. Bataljonen börjar manövrera först efter det att elden från motståndsmännen avtagit. Detta sker med reservkompaniet i ett försök att flankera och innesluta gerillan, vilket emellertid hindras av ytterliggare eldgivning. I detta skede drar sig gerillan ur striden genom underjordiska tunnlar tillhörande ett bevattningssystem. Någon åtgärd att förfölja och söka ny strid från sovjeternas sida gjordes inte och man beslutade, pga. förluster (åtta man döda, och sex skadade) samt att gerillan inte längre fanns i området, att dra sig ur och återvända till basen.⁵⁰

Analys: Bataljonschefens plan byggde på ett dolt framryckande innan skymningen i syfte att överraska motståndsmännen i byn. Den blockerande styrkan skulle avskära byn innan motståndsmännen kunnat dra sig ur byn. Nu utsattes bataljonen för ett eldöverfall under framryckningen. Överraskningsmomentet hade helt fallit dem ur händerna då gerillan var förvarnad om den kommande operationen till följd av de mycket noga genomförda förberedelserna. Det bör tilläggas att dessa förberedelser genomfördes i ett närmast ceremoniellt utförande med visitationer precis som hemma på en sovjetisk kasern⁵¹. Detta påverkade definitivt operationssäkerheten negativt och det viktiga överraskningsmomentet gick om intet.

En annan del av operationen är agerandet vid eldöverfallet, det tog lång tid innan bataljonens påbörjade någon form av manövrering, något eget initiativ från underlydande chefer togs eller tilläts inte av den centraliserade ledningen och planen.

Är då detta exempel representativt för en blockeringsoperation? Målet med operationen var att slå de 40 motståndsmännen i Shekhankhel vilket uppfyller första kriteriet.

Genomförandeiden var med att två kompanier avskära, följt med att ett kompani genomsöker byn. Således fylls det andra kravet, då det finns två klara skeden (blockera och svepa). Dock genomfördes det aldrig i praktiken då förbandet hamnade i ett eldöverfall. Förbandets storlek: en förstärkt bataljon uppfyller också kriteriet för den totala mängden förband som används. Kriterier för tidsspannet uppfylls då operationen är planerat att pågå i max tre dagar.

2.2 Blockeringsoperation mot en gerillastyrka i Kunarprovinsen⁵²

Bakgrund: I december 1980 går en styrka på 50 motståndsmän över gränsen mellan Pakistan och Afghanistan, Sovjeterna får underrättelser om att dessa stannar för att återhämta i en liten by belägen i en stor ravin.

Mål och planering: Terrängen kan ses som ett U som ligger åt höger dvs. med basen åt vänster, bildat av höjder och bergsterräng. I mitten finns en by med vägar norr, söder och österut. Uppgiften att slå motståndsmännen ges till en luftburen bataljon förstärkt med en spaningspluton. Chefens plan är att tidigt på morgonen med ett förstärkt kompani dolt ta höjderna norr och söder om byn i syfte av avskära denna. Detta skulle genomföras med lastbil intill bergens fot, varvid respektive del ur blockeringsstyrkan till fots tar respektive anfallsmål. Övriga delar av bataljonen skall sedan österifrån anfall västerut och slå motståndaren.

⁵⁰ Grau 1998 sidan 2-4

⁵¹ Ibid. sidan 4

⁵² Ibid. sidan 9-10

Genomförande: Vid 22.00 den 24 december 1980 påbörjar blockeringsdelen sin uppmarsch från basen, denna sker med släckt belysning och i ett försök att vilseleda en eventuell förvarning utgår fler lastbilar i motstående riktning. Blockeringsstyrkan urlastar med del, två km söder om de södra höjderna därefter fortsätter lastbilarna norrut och urlastar övriga styrkan vid de norra höjderna. 05.00 den 15 december har samtliga delar av blockeringsstyrkan skärt av byn, en timme senare är bataljonen anfallsberedd och påbörjar anfallet. Motståndaren svarar genom att med del ta strid med den anfallande styrkan medan den andra delen drar sig ur området. Dock är motståndsmännen omedvetna om blockeringsstyrkan som överfaller och nedkämpar dem.⁵³

Analys: Här lyckas den sovjetiska bataljonen överraska och framgångsrikt avskära motståndaren innan anfallet påbörjas. Detta lyckas på grund av att man först besätter de dominerade höjderna samt att mycket möda läggs på operationssäkerheten. Dvs att man vilseleder fiendlig spaning, bibehåller ljud-och-ljus disciplin samt att blockeringstyrkan framrycker till sina anfallsmål till fots upp till fem km över bergsterräng.”

Första kriteriet för huruvida detta är en blockeringsoperation uppfylls då uppgiften till förbandet är att slå 50 motståndsmän i en by i Kunarprovinsen. Kriterier om de två skedena blockering och svep uppfylls på ett tydligt sätt då byn först avskärs i norr och söder och att ett svep sedan genomförs från öster till väster. Förbandet är av bataljons storlek och därmed uppfylls kriteriet för förbandens storlek. Planerad tidsåtgång för operationen var ca ett dygn.

2.3. Svep genom Tal'khana⁵⁴

Bakgrund: Under princip hela den sovjetiska upprorsbekämpningen i Afghanistan var Panjsherdalen en av de mest besvärligaste regionerna där afghaniska mujaheddiner ledda av Ahmed Shah Massoud som bjöd på hårt motstånd.

Mål och planering: Uppgiften till förbanden var att genomsöka⁵⁵ fyra byar i syfte att slå eller tillfångata motståndaren i området, samt att finna och förstöra förberedda stridsställningar, och förråd. För att lösa dessa uppgifter sattes en tillfällig sammansatt stridsgrupp bestående av afghansk ”kommandobrigad” och ett sovjetiskt mekaniserat skytteregemente.

Genomförandeiden blev, på grund av deserteringar och avhopp från den afghanska brigaden, ändrad fler gånger då mujaheddinerna ständigt fick kännedom om de sovjetiska planerna. Den slutgiltiga planen blev att en afghansk bataljon inledningsvis tog en dominerande höjd vid två av byarna, därefter skulle ett sovjetiskt skyttekompani genomsöka de båda byarna. Följande dag skulle byn Kishlak genomsökas, denna gränsades av två dominerande höjder till väst och öst. Dessa skulle tas av två sovjetiska bataljoner följt av att en afghansk bataljon som genomsökte byn. Eventuella mujaheddiner skulle i första hand nedkämpas med artilleri.

Genomförande: Tidigt den 28:e oktober utgår förbanden för att utgångsgruppera för genomsöket av dalen. Planens första del, som utförs utan större problem dagen efter, gör att flera vapenfynd görs. Den 31:e oktober framrycker styrkan mot nästa del av operationen, förbanden utgångsgrupperar och påbörja lösande av uppgift. Det bör tilläggas att bataljonerna påbörjar detta samtidigt vilket innebär att den afghanska bataljonen påbörjar sitt svep utan understöd. Då den svepande styrkan försöker gå in i byn Kishlak utsätts de för eld från både finkalibriga och tyngre vapen, samt granatkastare. Samtidigt som detta händer fastnar det

⁵³ Grau 1998 sidan 9-10

⁵⁴ Ibid. sidan 27-30

⁵⁵ ”sweep” enligt källan.

sovjetiska understödet i ett minfält följt av ett eldöverfall med stora förluster som följd. Inga av de sovjetiska bataljonerna kunde ta höjder och understöda den afghanska svepstyrkan som därigenom får svåra förluster och tvingas dra sig ur vid nattens inbrott.⁵⁶

Analys: Det första problemet för operationen är operationssäkerheten. Mujaheddinerna kände väl till den sovjetiska planen och agerade därefter. Således existerade inget överraskningsmoment i överhuvudtaget, vilket sovjeterna också var medvetna om. Trots det valda man inte att genomföra någon vilseledning, istället efter flera omplaneringar valde ett förutsägbart handlingsätt.

En av stridens grunder är att och ingen rörelse sker utan understöd⁵⁷. Om planen för det fortsatta svepet den 31:a oktober var enligt denna princip, skulle svepet understödjas från de båda höjderna. Dock genomfördes detta inte då den afghanska bataljonen påbörjade sin rörelse innan de sovjetiska bataljonerna hade tagit höjderna för att understödja. Här brast koordineringen mellan förbanden och blockeringen var inte på plats före svepet. Resultatet av detta blev svåra förluster.

Det bör poängteras att sovjetiska styrkor samarbetade med reguljära afghanska trupper ur den stödda afghanska stadsmakten, vilket också är fallet för andra västerländska COIN-operationer i t ex Irak och Afghanistan⁵⁸. Dock påvisar detta de svårigheter med att koordinera med en organisation med brister i lojalitet.

Inom ramen för första kriteriet är målet med operationen att genomsöka i syfte att finna och slå Massouds motståndsmän vilket uppfyller detta kriteriet. Det genomförs flera genomsök med skedena blockering och svep, men i det sista genomförandet genomförs de samtidigt, vilket ses som befälhavarens misstag, alltså uppfylls kriteriet. Den mängden förband som aktivt deltar i operationen är två bataljoner ur en brigad vilket uppfyller kriteriet om förbandets storlek. Tidsåtgången var planerad till tre dagar vilket uppfyller även detta kriteriet.

2.4. Blockering och svep i Vardujdalen⁵⁹

Bakgrund: I juni 1985 hade en gerillagrupp vid namn Najmuddin upprättat sitt högkvarter i Vardujdalen. Styrkan som denna grupp disponerade var cirka 500 välbeväpnade motståndsmän utrustade med grovkalibriga vapen, granatkastare och kommunikationssystem. På grund av det starka stödet för Najmuddin bland lokal befolkning, samt att en karavan nyligen anlant beslutades det att gerillagruppen skulle slås samt att karavanen och uppsatta förråd skulle beslagtas.

Terrängen bestod av dal innehållande tre byar omgärdade till väster och öster av en linje av flera höjder.

Mål och planering: Förbanden som nyttjades för denna uppgift var en sovjetisk mekaniserad skyttebataljon och en afghansk skyttebataljon. Dessa understöddes av ett haubitsbatteri och ett raketartilleribatteri. Den sovjetiska bataljonen skulle med huvuddel blockera dalens västra och östra sidor och med del (ett kompani) delta i den svepande rörelsen. De två kvarvarande kompanier underställdes en granatkastarpluton vardera och tilldelades varsin sida av dalen att blockera.

⁵⁶ Grau 1998 sidan 27-30

⁵⁷ Försvarmakten 2009, *Markstridsreglemente 4 Pluton*, sidan 74

⁵⁸ Nagl 2005, sidan XIV - XV

⁵⁹ Grau 1998 sidan 33-35

Den afghanska bataljonen skulle i en svepande rörelse genomsöka dalen från söder till norr och beslagta fientliga förråd och på stället värva(!) unga afghaner till armén.

Genomförande: Vid midnatt påbörjade den mekaniserade skyttebataljonen sin framryckning mot respektive blockeringsposition. Det ena kompaniet intog oupptäckt sina stridsställningar på dalens västra sida vid 03.00. Då andra kompaniet närmade sina stridsställningar vid den östra sidan, upptäcktes de och kom under beskjutning norrifrån (höger flank). Dock kunde den underställda granatkastarplutonen nedkämpa mujaheddinerna. 15 minuter senare hade även detta kompani intagit sin blockeringsposition på dalens östra sida. Samtidigt blir nu den västra blockeringen anfallen av motståndsmän understödja av granatkastare och solen i ryggen vilket skyldde deras rörelse. Den del av kompaniet som anfölls tvingades dra sig ut varvid blockeringen nu hade ett stort hål där mujaheddinerna kunde drar sig ur igenom. Bataljonen använde nu här snabbt en sammansatt styrka av de två kompaniernas pansarbangvagnar (enligt principen för en *Bronegrupa*), bataljonens spaningspluton och kompaniet som deltog i den svepande rörelsen. Denna sammansatta styrka genomförde ett motanfall som tog tillbaka förlorad terräng, nedkämpade motståndsmännen. Härvid påbörjade den Afghanska bataljonen sin genomsökningsuppgift, dock kunde inga fler motståndsmän finnas och antogs hade framgångsrikt bebländat sig med den lokala befolkningen. Det som beslagtogs var ett stort förråd med förplägnad.⁶⁰

Analys: Källan berättar att respektive kompanis plutoner inte kunde understödja varandra på grund av terrängens utseende med flera parallella höjdtoppar.

Dock lyckades sovjeterna avskära dalen, ett utbrytningsförsök stoppades av en snabbt samlad reserv av vagnselement och passiva enheter. Snabbt tillgängliga reserver för blockeringsstyrkan var således en framgångsfaktor i denna operation. Detta då respektive pluton inte kunde understödja eller undsätta de övriga. Detta kan också bero på dålig förmåga till initiativ och samordning genom samverkan mellan chefer. Möjligen kunde ett motanfall från omgivande plutoner ha stoppat utbrytningsförsöket utan att en reserv måste sättas in. Fördelen med det hade varit vunnit tempo till svepet.

Det går att uttyda att sovjeterna bibehöll överraskningsmomentet vid avskärandet av dalen, dock gav striderna bland höjderna övriga motståndsmän tid för att försvinna bland befolkningen i dalen. Det framgår inte ur hur mycket tid som passerade från det att blockeringen var upprättad tills det att svepet på cirka sju km var påbörjat och genomfört.

Kriterierna för vad som är en blockeringsoperation uppfylls i samtliga punkter: Målet är att slå de 500 motståndsmännen i dalgången, det finns två distinkta skeden indelade i blockering och svep. Förbandets storlek är upp till två bataljoner. Tiden var i planering begränsad till ca ett dygn.

2.5. Sveg genom Ishkamesh⁶¹

Bakgrund: Tidigt 1984 hade afghanska mujaheddinerna upprättat ett träningsläger i närheten av byn Ishkamesh, ca 60 km sydost om Kunduz i södra Afghanistan. Motståndsmännen som utbildades lägret hade under en tid genomfört eldöverfall mot underhållskonvojer och öppnat eld mot flygplan som kommit in för landning på Kunduz flygplats. Mujaheddinernas styrka uppgick till mellan 1100 till 1300 motståndsmän utrustade med granatgevär, granatkastare, tunga kulprutor och 10 artilleripjäser.

⁶⁰ Grau 1998 33-35

⁶¹ Ibid. sidan 19-23

Mål och planering: Ett mekaniserat regemente får uppgiften att slå gerillan i området kring Ishkamesh. För lösande av uppgiften förstärktes regementet med en spaningsbataljon, en helikopterskvadron och två artilleribataljoner.

Regementschefens genomförandidé var att med spaningsbataljonen förstärkt med en granatkastarpluton och en eldkastargrupp(!) luftlandsätta söder om Ishkamesh, kring tre byar var av två låg på huvudvägen norrut. Första mekaniserade bataljonen skulle gruppera 6 km sydost om vägen omgiven av två höga berg i norr och söder, i syfte att avskära motståndaren i Ishkamesh. Samt vara beredd att understödja⁶² 2:a bataljonen i deras anfall.

2:a mekaniserade bataljonen förstärkt med en eldkastargrupp skulle luftlandsättas i de tre byarna nordväst om Ishkamesh och slå den där grupperade motståndaren. Därefter återförenas med de egna pansarskyttefordonen, formerade till en *bronegupa*, och genomföra en räd över två byar i en form av vänsterkrok och där slå den grupperade motståndaren och beslagta samtliga vapenförråd.

1:a mekaniserade bataljonen förstärkta med en artilleribataljon och en eldkastargrupp skulle genomföra fordonsmarsch till byn Marzek sydost om Ishkamesh framrycka igenom 2:a bataljonens blockering och slå motståndaren grupperad mellan Marzek och Ishkamesh. Beredd anfall österut från Ishkamesh och mot byn Darayi-Pashay. Det bör noteras att i ett försök att vilseleda mujaheddinerna ges den lokala regeringstroga afghanska divisionen felaktig information om den kommande operationen. Man förväntar sig att den afghanska försvarsmakten läcker information till motståndsmännen.

Genomförande: På morgonen den 20 januari genomförs ett attackföretag med helikoptrar mot området söder och norr om Ishkamesh följt av att spaningsbataljonen och 2:a bataljonen luftlandsätter. Det bör noteras att luftlandsättningarna genomförs med helikoptrar för tungtransport Mi-6 snarare än den vanligtvis använda den för trupptransport Mi-8. Detta vilseledde mujaheddinerna som antog att detta inte var ett luftburet anfall, och ledde till att ingen motåtgärd genomfördes. Härvid lyckades spaningsbataljonen med av avskära motståndsmännens södra väg och blockerade dessa i byarna i det södra området. 1:a bataljonen anländer och rensar de båda byarna med understöd från spaningsbataljonen under nästkommande två och en halv timmarna. 2:a bataljonen lyckades även lösa sin uppgift enligt planen och slog den fiendliga grupperingen och anslöt en och en halv timme senare med bataljonens vagnselement som hade framryckt till platsen. Därefter genomförde bataljonen uppsuttet den beordrade räden. Mujaheddinerna drog sig genom fördröjningsstrid tillbaka till träningslägret i Ishkamesh, samt upp i bergen i nordost. Vid ca 1300 hade både 1:a och 2:a bataljonen tagit terräng fram till Ishkamesh från norr respektive söder varvid byn var innesluten. Efter en förbekämpning av artilleri anfaller de båda bataljonerna med helikopterunderstöd, två timmar senare är byn tagen. Dock lyckas en grupp motståndsmän bryta sig ur inringningen och fly österut mot byn Darayi-Pashayd, där de trots förföljande av 1:a bataljonen lyckas skapa ett motståndsnäste. Trots upprepade försök att, både uppsuttet och avsuttet, ta byn misslyckas detta.

Samtidigt framrycker 2:a bataljonen sydost mot den sydostligaste byn som är avskuren söderifrån av delar ur spaningsbataljonen för att även rensa denna. Även här efter ett dygn av hårda strider lyckas man inte ta byn. Byarna tas tillslut av sovjeterna, men endast efter det att motståndsmännen dragit sig ur i skyddet av nattens mörker och dimma.

Operationen anses framgångsrik då träningslägret är förstört och att motståndarens tillfogades ca 150 man i förluster.⁶³

⁶² Egen översättning av uppgiftsordet "Cooperate" i genomförandidéns sammanhang.

⁶³ Grau 1998 sidan 19-23

Analys: För att först granska resultatet av operationen ser man att huvudparten av motståndsmännen kan dra sig ur området i östlig riktning, samt vid noggrannare studie av operationen ser man att den nordliga och nordöstligaste delarna av området kring Ishkamesh inte är avskurna. Det framgår dess värre inte huruvida attackhelikoptrarna patrullerade detta område, däremot att området söder om Ishkamesh patrullerades av Mi-24 attackhelikoptrar. För att förhindra att motståndsmännen hade möjlighet att dra sig ur och med del besätta och försvara den östligaste byn, hade man kunnat nyttja helikoptrarna i detta område för att förhindra detta, alternativt med marktrupp, dock med ökat behov av resurser.

En inledande överraskning uppnås av sovjeterna på grund av val av helikopter för luftlandsättning, det framgår dock inte huruvida detta var ett avsiktligt val. Detta gör att blockeringen i avsedda områden lyckas utan nämnvärda problem.

Det är också intressant att sovjeterna väljer att vilseleda sina egna allierade afghanska regeringstrupperna, tydligen har tidiga erfarenheter visat att information läcker till motståndsmännen. Operationssäkerhet uppnås i vilket fall på grund av detta och mujahaddinerna verkar inte känna till de sovjetiska planerna.

Denna operation är relativt omfattande och komplicerad. Första kriteriet om operationens mål uppfylls då sovjeterna skall slå gerillan i Ishkamesh. Skedesindelningen är inte helt tydlig, detta berodde på terrängen och dess stora område och utseende, vilket gör att det inte finns två klara skeden där ett område avskärs följt av ett svep. I stort kan man se dessa två skeden men i en högre upplösning kan man se att det är flera blockerings och svepskeden. Kriteriet anses vara uppfyllt då det hela tiden sker i ordningen: blockering - svep. Totalt deltar ett regemente i operationen vilket uppfyller kriteriet om storlek. Planerad tidsåtgång var gjord för ca två dygn och därmed uppfylls detta kriteriet.

3. Resultat

Här kommer samtliga erfarenheter, principer och övriga relevanta delar av fallstudien av de sovjetiska operationer analyseras i syfte att ta fram både eventuella generella som specifika framgångsfaktorer för en blockeringsoperation i Afghanistan.

3.1. Sovjetiska erfarenheter

Här analyseras de sovjetiska operationerna i syfte att besvara den första frågeställningen:

- Vilka framgångsfaktorer kan frambringas utifrån de sovjetiska operationerna i Afghanistan 1979-1989?

3.1.1. Överraskning

För att först se generellt på en blockeringsoperation så verkar ett av det viktigaste villkoret eller principen som skall uppfyllas för att få erforderlig effekt vara att överraskning uppnås. Sett till blockeringsoperationens syfte vilket är att slå en motståndare genom att avskära denna från flyktvägar, antingen fysiskt med marktrupp eller genom patrullerande attackflyg, främst i form av attackhelikoptrar, och därefter med en svepande rörelse av markförband rensa det avskurna (blockerade) området. Motståndaren måste alltså fångas in och viktiga terrängpartier behärskas för att uppnå denna blockad. Om överraskning inte uppnås reagerar motståndaren med större lätthet för att motverka blockaden vilken då delvis eller helt sätts ur spel. Detta gör naturligtvis att motståndsmännen inte avskärs och kan med vilje dra sig ur striden och undgå att nedkämpas vilket då gör att operationen misslyckas.

Således blir en framgångsfaktor, en generell sådan, att överraskning uppnås i första skedet (blockering). Denna kan sedan göras med specifik när detta appliceras på det förband som skall genomföra uppgiften.

3.1.2. Handlingsfrihet och reserver

När väl en motståndare är avskuren kan det naturligtvis inte förväntas att denne inte genomför åtgärder för att bryta blockaden. En motåtgärd som t ex ett motanfall bör förväntas och detta så fort som överraskningsmomentet är förverkat. Den sovjetiska "rutinen" att fysiskt blockera och avskära operationsområdet gör dess natur statisk och reaktiv snarare än aktiv, dvs. blockeringsstyrkan försvar medan en annan del av förbandet anfaller. I och med den blir reaktiv måste det finnas resurser att hantera motåtgärder, då i form av en rörlig reserv. Ett gott sovjetiskt exempel på detta är deras nyttjande av så kallade *Bronegrupa*: Ett mekaniserat förbands pansarbandvagnar vars infanteridelar ofta fick lämna sina fordon för att operera i svårare terräng, samt för att kunna dolt inta terräng i syfte att avskära. Visserligen är *bronegupan* begränsade till terrängtyper som de kan hantera, men är likaså en mycket mobilt stryka som fungerar utmärkt som en rörlig reserv. Andra typer av förband och förmågor kan naturligtvis också nyttjas till att hantera motåtgärder t ex attackhelikoptrar, förnyade luftlandsättningar, fler infanteriförband och indirekt eld.

Slutsatsen är att efter det att blockeringsstyrkan framgångsrikt avskurit motståndaren, kommer dennes motåtgärder tvinga det egna förbandet att reagera. Om terrängen inte kan hållas, kommer att hål i blockaden uppstå och motståndaren kommer kunna dra sig ur. Operationens mål att slå denna kan då inte längre uppfyllas. Därför är reserver en framgångsfaktor för att kunna bibehålla blockaden och göra motståndaren greppbar för den anfallande styrkan.

3.1.3. Spaning

Terrängen är som i alla markoperationer oerhört viktig att värdera utifrån dess betydelse och användning. I de sovjetiska operationerna i Afghanistan som beskrivits finns ett antal

återkommande erfarenheter. Den första är att afghanska byar ofta eller t o m i princip alltid är belägna i dalar och på plåtåer, ofta omgivna av höjder som dominerar landskapet. För att behärska terrängen nedan höjderna och för att kunna avskära terrängen och om denna tillåter, understödja den svepande rörelsen, måste dessa höjder besättas. Det första som bör nämnas här är att de sovjetiska cheferna i vissa operationers genomförande inte förväntat sig att motståndaren gjort denna bedömning och besatt viktiga höjder. Något som kan varit en bidragande faktor till detta att spaning inte funnits i området innan eller efter operationen. I och med att höjderna innehas av motståndaren kan området inte anses avskuret samt att det påföljande svepet inte kan påbörjas

Således kan behärskning av dominerade höjder en ses som framgångsfaktor i en blockeringsoperation samt att spaning sänds ut som en omedelbar åtgärd. Finns motståndaren på dessa höjder?

3.1.4 Handlingsfrihet för underställda

Afghanistans bergsterräng, som övrigt i världen, ställer också ökade krav på respektive förbands initiativförmåga samt vilja och möjlighet till självständigt agerande. Detta då samordning försvåras av terrängen, det framgår av operationen i Vardujdalen där ett motanfall slår hål i blockaden och grannförbanden inte har möjlighet att understödja försvaret eller på eget initiativ slå tillbaka motståndaren. Likaså framgår det i de sovjetiska erfarenheterna att det krävs, för att få önskad effekt av förbandet, att det har fått grundläggande utbildning i strid i bergsterräng. Ett annat sätt att hantera detta samordningsproblem är att alltid inneha handlingsfrihet med en reserv som nämnts tidigare. En annan del i att hantera detta är att bereda och uppmuntra handlingsfrihet för underställda. På så sätt kan enheter som självständigt agera, utan högre chefs uttryckliga order, för att lösa uppkomna problem inom ramen för uppgiften. I detta fall ramen för uppgiften att ta och upprätthålla blockaden. Framgångsfaktorn blir en mer generell sådan kopplat till blockeringsstyrkan: Uppdragsstyrning.

3.1.5. Förmåga till ledning

Afghanistans terräng som försvårar samordningen är att kommunikationsmedlen då radioapparater blockeras av de höga höjderna och bergen. Detta är något som sovjeterna drog erfarenheter av, vilket ledda till att omfattande forskning gjordes inom detta område⁶⁴. Detta innebär det att samordnande chef inte kan nå sina främre enheter på grund av att befinner sig i radioskygga, en teknisk lösning vore att upprätta relästationer på höga bergstoppar. En ledningsmetod och initiativrika underställda chefer blir också mycket viktigt för att hantera den försvårade samordningen.

3.1.6. Operationssäkerhet

Den för Sovjet lojala afghanska regeringen och dess reguljära trupper var för sovjeterna ett huvudbry och skapade ett dilemma. Den afghanska klanstrukturen gjorde att den enskilde soldaten och dess chefer hade olika lojaliteter vilket försvårade operationssäkerheten. Enligt det moderna COIN-konceptet⁶⁵ användes lokala trupper och myndigheter för att kväsa upproret, i samarbete med sovjets egna förband. Dock gjorde detta att i operationer som genomfördes tillsammans med de afghanska reguljära förbanden kom information om t ex genomförandet att läcka ut till mujaheddinerna. I en operation ovan valde dock sovjeterna att ge missinformation till allierade förband för att bibehålla operationssäkerheten. Detta problem

⁶⁴ Håkansson 2002 sidan 91

⁶⁵ Nagl 2005 sidan XIV - XV

är knappast helt specifikt för Afghanistan, men påvisar att det afghanska klansamhället måste tagas i hänsyn till när man skall samarbeta med allierade förband.

3.1.7 Helikoptrar

Helikoptrar visar sig, under de sovjetiska operationerna ha mycket stor effekt. Framförallt som ett medel för rörlighet i den glesa infrastruktur i Afghanistan likaså för att passera över svåra terrängtyper.

Men kan användandet av helikoptrar vara en framgångsfaktor?

I många fall använder sovjeterna helikoptrar för att uppnå överraskning genom att luftlandsätta trupp, framförallt med de förband som skall avskära motståndaren. I öppen terräng har några attackhelikoptrar också möjlighet att på egen hand avskära ett område. Dess möjlighet till direktriktad eld mot höga höjder visade sig i dessa operationer har stor effekt. Dock är detta snarare en lärdom som säger att helikoptrar är effektiva och användbara i flera syften i Afghanistan, inte att det är en framgångsfaktor för operationen.

3.1.8. Indirekt eld

Den indirekta elden och dessa användande är värt en analys. Sovjetiska förband valde ofta att förbekämpa motståndaren innan svep och blockering genomfördes. Vilket förfaller som ett standardförfarande som inte är värderat kontra den motståndare som de mötte i Afghanistan. Denna är lätt utrustad, lätt rörlig och bedriver rörlig strid, vilken inte motverkas av förbekämpning över ett området. Det allt så viktiga överraskningsmomentet förverkas genom denna användning av eld vilket kan ses som kontraproduktivt då överraskning behövde uppnås för att framgångsrikt avskära motståndaren.

Dock har den indirekta elden effekt vid försvarsstrider mot Mujaheddinernas motanfall då de blev avskurna. Det visar det sig att eldledare måste finnas på lägre nivåer och framme vid händelsernas centrum för att elden ska ha någon effekt, tempo är här viktigt.

3.2. Applicerbarhet på en modern operation med genomförande som Operation Anaconda

Här analyseras de sovjetiska operationerna i syfte att besvara den andra frågeställningen:

- Vilka av de framtagna framgångsfaktorerna är applicerbara för en modern operation med samma genomförandeprincip som den amerikanskledda Operation Anaconda?

3.2.1. Överraskning

Den första faktorn som behandlades var överraskning. Överraskning återfinns i i militärteorin som en av de viktigaste principerna för att uppnå stor effekt och lokal överlägsenhet i strid⁶⁶. Att denna skulle kunna vara en framgångsfaktor i Operation Anaconda är uppenbart, och inte bara kopplat till Anaconda utan också generellt i alla operationer. Som generell princip är överraskning visserligen en framgångsfaktor men knappast en sådan varit en nyhet under Operation Anaconda då denna är så pass viktig och obestridlig gällande militärteori. Däremot kan överraskning som framgångsfaktor i ett specifikt skede (blockeringsskedet) vara applicerbar på den amerikanska operationen.

Planen för Anaconda var att i grova drag att med ett städ bestående av förband ur 10th mountain division och enheter ur specialstyrkor från flera NATO länder, som skulle skära av Shah-i-koh dalen, som hölls av talibanerna, längs de berg och höjder som angränsade denna.⁶⁷

⁶⁶ Dessa principer finns förklarade i *Militärteotins grunder* av Jerker Widén & Jan Ångström, Försvarsmakten 2005.

⁶⁷ Håkansson 2002 sidan 76

Överraskningsmomentet gick om intet då positionerna visade sig vara försvarade.⁶⁸ Men möjligheten om att överraska dessa försvarsställningar försvann helt då man valde att med flyg förbekämpa höjderna 20 min innan blockeringsstyrkans insättning. Detta förvarnade talibanerna som höjde stridsberedskapen.⁶⁹ Således kan framgångsfaktorn överraskning vara applicerbar på en operation som Anaconda.

3.1.2. Handlingsfrihet och reserver

Den andra faktorn är handlingsfrihet för blockeringsstyrkan. Denna framgångsfaktor är härledd ur en generell framgångsfaktor och pekar ut ett behov av att resurser ställes i reserv för att hantera en händelse som sannolikt kommer att uppstå, nämligen ett motanfall. Denna framgångsfaktor är applicerbar på en operation som Anaconda. Under Anaconda hamnade delar av blockeringsstyrkan i strid och fick förluster och behövde förstärkningar. Dessa skickades också i form av en QRF⁷⁰.⁷¹ Likväl tvingades svepet med afghanska allierades till att dra sig ur varefter reserver ur *10th mountain division* sattes in för att fortsätta striden.⁷²

3.2.3. Spaning

Spaning poängteras som viktigt också, under framtagandet, som en framgångsfaktor. Denna framgångsfaktor är fullt applicerbar på en modern operation som Anaconda. Ett underrättelsebehov finns i princip alltid inför, under och efter en operation. Det som gör denna framgångsfaktor är det faktum att amerikanarna under Anaconda avsåg att ta sina blockeringspositioner enligt principen ”hammare mot städet, utan motstånd. När amerikanarna luftlandsattes på sina blockeringspositioner hamnade de i strid med där försvarsgrupperade talibaner⁷³. Den sovjetiska erfarenheten som denna framgångsfaktor kommer utav (spaning mot dominerade höjder) gör således framgångsfaktorn fullt applicerbar.

3.2.4 Handlingsfrihet för underställda

Denna framgångsfaktorn är uppdragsstyrning kopplat till att ge underställda möjlighet att agera självständigt, framförallt med tanke på terrängen egenskaper. Framgångsfaktor är inte fullt applicerbar då detta är en del av uppdragstaktik, något som används av den svenska försvarsmakten⁷⁴. Vilket gör att detta inte är en nyhet. Det kan dock tjäna en försvarsmakt som har en mer kommandobaserad ledningsmetod.

Sovjeterna hade bl.a. på lägrenivå inte det utrymmet för underställda chefer vilket gjorde deras ledningsstruktur något toppstyrd, vilket också understrykes av Holmgren i dennes uppsats. Där framhålls sovjeternas ledningsstruktur som mekanisk⁷⁵.

3.2.5. Förmåga till ledning

Den sista framgångsfaktorn är ledning och att gruppera relästationer på höjder. Denna framgångsfaktor är definitivt applicerbar då den kommer utav kommunikationsproblem Sovjet upplevde. Principen för radiokommunikation inte förändrats under tiden 1979-2002.

⁶⁸ Hastert 2005 sidan 15

⁶⁹ Ibid. sidan 15.

⁷⁰ Quick Reaction Force

⁷¹ Hastert 2005 sidan 17.

⁷² Håkansson 2002 sidan 76

⁷³ Hastert 2005 sidan 15 och 17

⁷⁴ Försvarsmakten 2005, *Doktrin för gemensamma operationer*, sidan 71-72

⁷⁵ Holmgren 1998, sidan 32.

Amerikanerna hade problem och brister i sin kommunikation pga. just terrängen, viket försvårade samordningen.⁷⁶ Denna framgångsfaktor blir därför fullt applicerbar då den framhåller ett problem och en slutsats hur detta skall lösas.

3.1.6. Operationssäkerhet

Operationssäkerheten är enligt Sovjets erfarenheter viktigt pga. hur den afghanska kulturen och samhället ser ut. Detta är en viktig lärdom som här faller ut i en framgångsfaktor som då blir fullt applicerbar för en operation som Anaconda. Detta är den mest utmärkande framgångsfaktorn som gäller just operationer i Afghanistan. Liksom Sovjet använde amerikanerna allierade afghanska trupper i sina operationer. I Anaconda deltog dessa i hammaren eller svepet⁷⁷. I sin insats i Afghanistan hade amerikanerna liksom sovjeterna upptäckt det invecklade systemet av klaner, lojaliteter och sociala grupper som påverkade hur deras afghanska allierade agerade i under operationer.⁷⁸ Detta gör denna framgångsfaktor applicerbar då man är tvungen att ta hänsyn till operationssäkerheten under planering och genomförande då de inte alltid gick att lita på.⁷⁹

3.2.7. Indirekt eld

Framgångsfaktorn om indirekt eld är applicerbar för Anaconda, då detta kommer att påverka valet av typen och mängden av indirekt eld resurser, samt hur man väljer att disponera de resurser som tilldelats. De två huvudsakliga former för detta är artilleri och CAS⁸⁰. Under operation Anaconda då blockeringsstyrkan hamnade i strid i bergen var det just möjligheten att kontinuerligt kalla på flygunderstöd som kunde nedhålla för att sedan gemensamt med markstyrkan slutligen nedkämpa Al Qaidas försvarspositioner på bergen.⁸¹ Flyget nyttjades i senare skede med observation från blockeringspositionerna att bomba talibanerna i Shah-Koh dalen.⁸² Det som gör framgångsfaktorn applicerbar är att den framhåller snabb tillgång till indirekt eld för att möta hot mot blockeringspositionerna.

4. Slutdiskussion

Syftet med uppsatsen var att påvisa och finna applicerbara framgångsfaktorer utifrån en annan nations erfarenheter i samma operationsområde. Med fenomenet att ”upptäcka hjulet en gång till” i åtanke.

Resultatet säger att det finns framgångsfaktorer att hämta, både generella och mer specifika. Dessa kan dock göras ännu mer specifika då de appliceras på en egen operation, framförallt under en planering. Som utgångspunkt, för val av operationstyper som dessa ska gälla för, har Operation Anaconda valts.

En sak som bör diskuteras är hur specifika dessa framgångsfaktorer är för just Afghanistan. De som gäller mer generellt verkar vara specifika mer för en blockeringsoperation, oavsett var den genomförs. Detta gäller faktorerna för överraskning, handlingsfrihet och indirekt eld. Dessa kan alltså vara applicerbara för just operationstypen snarare än var operationen genomförs. De övriga som behandlat operationssäkerhet, uppdragsstyrning och ledning har en

⁷⁶ Håkansson 2002 sidan 91

⁷⁷ Ibid. sidan 80

⁷⁸ Ibid. sidan 78

⁷⁹ Ibid. sidan 87

⁸⁰ Close Air Support

⁸¹ Hastert 2002 sidan 18

⁸² Håkansson 2002 sidan 77

betydligt klarar koppling till var operationen genomförs. I detta fallet Afghanistan. Den första som är operationssäkerhet är kopplat till den mycket gamla konflikten som finns i detta land, likväl landets befolkning och kultur. De Afghanska allierade förbanden och myndigheterna visade sig ju vara problematisk för sovjeterna på grund av ett nätverk av klaner och skiftande lojaliteter. De sovjetiska lärdomarna borde då också ha varit mer aktuella redan innan Anaconda

De andra två har en koppling till Afghanistan som landskap och dess terräng som i de sovjetiska fallen karaktäriseras av ett berg, plåtåer och infrastrukturen.

Sett till begreppet att "inte uppfinna hjulet en gång" är det dessa som känna intressantas att ta del av om man skall påbörja en insats i Afghanistan. De övriga är, enligt tidigare, beroende av operationens koncept i mål och genomförande, men kan då nyttjas i denna operationstyp i flera insatsområden. Dvs. då man vill slå t ex en gerillagrupp som tagit fäste i ett befolkat som obefolkat område.

För att återgå till vad som är specifikt för Afghanistan så är annan del av de sovjetiska erfarenheterna som står att finna är behovet av bergsutbildning och utbildning i bergskrigföring. Detta är en mycket enkel lärdom kan tyckas; Afghanistan är bergigt och strider med motståndsmännen där tvingades sovjetiska mekaniserade infanteriförband att slåss i denna terräng med utbildning som motsvarade strid i östra och centrala Europa. Det vill säga, att om ett skytteförband används i Afghanistans bergsterräng och skall verka där och bedriva strid krävs det en tillräcklig och övad förmåga i bergskrigföring. Vilket definitivt är applicerbart på en något förlustkänslig amerikanska operation. Detta har inte tagits upp som en framgångsfaktor då detta snarare är en lärdom som dock bör sporra till att utbilda personal för den kommande insatsen.

Förbekämpning kan diskuteras då amerikanska insatser och även NATO operationer styrs av ett ROE⁸³ vilket gör att förbekämpning av befolkade områden knappast är aktuella. Den det som kan nyttjas som en framgångsfaktor för denna funktion (indirekt eld) är behovet att snabbt kunna få tillgången till den. I modern tid är CAS⁸⁴ en välanvänd funktion, detta kräver dock en utbildad FAC⁸⁵ vilket är en värdefull resurs men har inte lika hög tillgänglighet som en eldledare eller en eldobservatör. En annan aspekt som också bör tagas i beaktande är vädret, flygstridskrafter är väderberoende, artilleri är inte alls lika väderberoende och kan nyttjas i princip alla väder. Frågan är hur väderberoende en västerländsk styrka då är jämfört med en sovjetisk. Jag tänker då också på de svenska indirekt eld resurserna, nu utbildas visserligen svenska flygvapnet på att utföra CAS samt att övriga delar för tillgång till utbildade FAC. I Afghansistan, kopplat till de sovjetiska operationerna, är det dock snabb tillgång som räknas i strid.

Vad blir då slutsatsen av allt detta? Är något av ovanstående operationer och följande analys aktuellt eller applicerbart som framgångsfaktorer för en operation som Anaconda, och kan de t.o.m. ha fått en förbättrad effekt?

Först bör det tilläggas att amerikanerna knappast är kända för sin förmåga att lära av andra nationer, inte ens sina nära allierade, vilket de också blivit beskyllda för, bl a efter Operation Anaconda⁸⁶. Med det sagt torde de flesta erfarenheter som andra nationer gör bli aktuella, då det är tämligen osannolikt att dessa inte på något sätt kan bidra med åtminstone något till

⁸³ Rules of Engagement

⁸⁴ Close Air Support

⁸⁵ Forward Air Controller

⁸⁶ Håkansson 2002 sidan 91-92

framtida verksamhet. Men för att lägga fokus på Afghanistan och precisera det till sovjets insats och motståndsbekämpning kan vi se att det faktiskt finns applicerbara framgångsfaktorer att finna i dessa sovjetiska operationer, i deras genomförande och resultat. Olikheterna mellan den sovjetiska och amerikanarnas försvarsmakt kan i och för sig också ha en inverkan på huruvida deras erfarenheter är utbytbara och applicerbara. Bara en tänkt jämförelse i insatsregler (Rules of Engagement) är diskutabel.

Är då resultatet och slutsatserna till någon nytta? Det har framlagts att det finns framgångsfaktorer som är applicerbara på Anaconda. Kan då detta nyttjas till något mer än bara konstatera ett resultat?

Begreppet framgångsfaktorer används för att göra klart vad som behövs för att uppnå framgång i en specifik situation. Ur de sovjetiska operationerna har ett antal av dessa identifierats och till del prövats mot en operation som Anaconda. De faktorer som tagits fram kan därför användas i ett tidigt skede vid en planering av en liknande operation för att snabbt se vad som leder till framgång rent generellt. Fortsatt planering kan därefter modifiera dessa efter situationens och uppgiftens unika karaktär. Således kan slutsatserna nyttjas för förståelse och som en hjälp på vägen alternativt för eventuellt påskynda planeringen.

Metoden och antalet källor talar dock för att dessa slutsatser inte får den tyngd som de kunde ha fått om en mer utförlig och djupgående metod används. Dock tjänar de till indicier som pekar på att det finns kunskap att hämta i den sovjetiska och ryska forskningen som då kan komma till god användning även för dagens verksamhet i Afghanistan. Vilket då föranleder till vidare forskning inom ämnet.

4.1. Förslag på ny forskning

Det finns fler operationstyper som sovjeterna använde sig av i Afghanistan: Offensiver, bakhåll/eldöverfall och luftburna operationer. Dessa kan ny forskning inrikta sig på för att ur dessa erfarenheter och ta fram faktorer som kan nyttjas i dagens insats i Afghanistan.

Ett alternativ vore också att genomföra en kvalitativ djupstudie med intervjuer med deltagare i respektive konflikt från USA, Sovjet och Afghanistan. Det vore också av intresse att göra detsamma med svensk personal från vår nuvarande insats inom ramen för ISAF.

4.2. Sammanfattning

Syftet med denna uppsats är att genom att se till sovjetiska erfarenheter från deras insats/ockupation i Afghanistan 1979-1989 finna framgångsfaktorer, generella som specifika, som är applicerbara på en modern operation i samma operationsområde. Som modell för en modern operation valdes Operation Anaconda.

Metoden som används är fallstudie av olika sovjetiska operationer av en viss typ. Kopplat till Operation Anaconda valdes blockeringsoperationer. Utfallet av dessa jämförs sedan med begreppet framgångsfaktorer.

Inledningsvis klargörs och redogörs begreppet framgångsfaktorer och vad en blockeringsoperation kopplat till Operation Anaconda är för något och vad det innebär. Därefter beskrivs fem stycken sovjetiska blockeringsoperationer med varierande utgångsvärden, genomförande och utfall.

Därefter genomförs en analys av de olika operationerna sammantaget för att finna framgångsfaktorer, generella som specifika, för den givna operationstypen. Samt vad som är applicerbart för en operation som Anaconda. Slutligen görs en diskussion av resultatet.

Slutsatsen är att följande framgångsfaktorer som var applicerbara på en operation som Anaconda, kunde dras av att studera de sovjetiska blockeringsoperationerna och sovjetiska erfarenheter:

- Överraskning, genom att inta blockeringspositioner plötsligt, utan förvarning, eller genom dold framryckning.
- Handlingsfrihet för blockeringsstyrkan, genom att inneha egen reserv för att möta fiendliga motåtgärder.
- Spaning mot dominerande höjder som kan användas för egen verksamhet. Finnes fienden på höjden? Kan den användas som stridsställning?
- Ordnat för snabb insats med egen indirekt eld, genom att gruppera egna indirekt eld resurser i framskjutet läge, samt att tilldela eldledare till samtliga DUC⁸⁷ med stridande förband
- Operationssäkerhet, genom att minimera möjligheterna, för läckor, att i tid ge rätt information till motståndaren. (T ex genom vilseledning, desinformation eller att hålla operationen hemlig etc.)
- Uppdragsstyrnings nyttjas i högsta möjliga utsträckning.
- Ledning, genom att, vid operationens start gruppera relästation på lämplig höjd i operationsområdet.

⁸⁷ Direkt underställda chefer.

Referenser

Ejvegård Rold, 2003, *Vetenskaplig metod*, Studentlitteratur, Lund 2003.

Fiefer, Gregory, 2009, *The great gamble : the soviet war in Afghanistan*, HarperCollins Publishers, New York 2009.

Försvarsmakten, 2005, *Doktrin för gemensamma operationer*, Försvarsmakten, Stockholm 2005.

Försvarsmakten, 2007, *Metodhandbok Ledning Bataljon 2007*, Försvarsmakten, Stockholm 2007.

Försvarsmakten, 2009, *Markstridsreglemente 1;3 Orderhandbok*, förstahandsutgåva, Försvarsmakten 2009.

Försvarsmakten, 2009, *Markstridsreglemente 4 Pluton*, förstahandsutgåva, Försvarsmakten 2009.

Försvarsmakten, 2002, *Militärstrategisk doktrin*, Försvarsmakten, Stockholm 2002.

Försvarshögskolan MVI/LedA, Bilaga 1 till årsrapport 2006, ”*Planering under tidspress (PUT) – Metodbeskrivning 2006*”, Försvarshögskolan, Stockholm 2006.

Grau, Lester W, 1998, *The bear went over the mountain*, Fank Cass Publischers, Portland 1998.

Hallenberg, Jan et al, 2008, *Om konsten att tänka, granska och skriva på ett vetenskapligt sätt - En introduktion i metodlära*, Försvarshögskolan, 2008-09-04

Hastert, Paul L, 2005, *Operation Anaconda: Perception meets reality in the hills of Afghanistan*, I: *Studies in Conflict & Terrorsim* 28:11-20 2005, Taylor & Francis Inc.

Holmgren, Johan, 1998, *Om gerillakrigsföring och misslyckade militära operationer – en studie av organisationsformer på taktisk nivå*, Institutionen för freds och konfliktforskning, Uppsala Universitet 1998.

Håkansson, Kersti, 2002, *Taktik och stridsteknik i lågintensiva konflikter: En fallstudie av Operation Anaconda*, I: Baudin et al (red) *En ny medeltid? – En introduktion till militärteori i lågintensiva konflikter*, Försvarshögskolan, Stockholm 2002-01-12.

Karlsson, Johan, 2009, *Taktik vid strid i bergsterräng – jämförelse mellan USA och Sovjets taktik i Afghanistan*, Självständigt arbete i krigsvetenskap, Försvarshögskolan, Stockholm 2009.

Nagl, John A, 2002, *Learning to eat soup with a Knife*, University of Chicago Press, Chicago 2005.

Reese, Rodger R, 2000, *The soviet military experience: a history of the soviet army 1917-1991*, Routledge, London 2000.

